

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СКЛАДОВОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ (1975-1990 РОКИ)

Статтю присвячено дослідженню інтенсифікації розвитку соціокультурної складової освіти майбутніх судноводіїв (1975-1990 роки). Проаналізовано низку нормативно-правових документів, у яких окреслено стратегії удосконалення та підвищення якості освіти. Описано характерні особливості та мету реформ у досліджувані роки, а також їхній вплив на трансформації соціокультурної складової. Розглянуто вимоги до викладання суспільно-гуманітарних дисциплін, як таких, що реалізують соціокультурну складову освіти майбутніх судноводіїв. Серед них названо: підвищення ефективності та якості навчального процесу; вдосконалення системи марксистсько-ленінської освіти самих викладачів; вироблення у курсантів у процесі навчання активних життєвих позицій та потреби поповнювати власні знання самостійно. У дослідженні використано матеріали Державного архіву Херсонської області, а саме: навчальні плани, протоколи засідань циклових комісій, педагогічної ради Херсонського морехідного училища імені лейтенанта Шмідта. На його прикладі описано форми, методи та засоби, що були актуальними у досліджуваній період. Обов'язковою умовою було врахування діючих нормативно-правових актів, а виховання було нерозривним з ідейно-політичною роботою.

На основі проведеного дослідження зроблено висновки, що інтенсифікація розвитку соціокультурної складової освіти майбутніх судноводіїв в період 1975-1990 рр. обумовлена потребою тогочасного суспільства та політичної верхівки у формуванні громадянина з високими принципами комуністичної моралі. Навчальні програми, плани, сценарії виховних заходів укладались на підставі наказів, постанов, інструктивних листів уряду та КППС. Втілення їхніх ідейно-політичних задумів відбувалось у освіті шляхом змін у вимогах до дисциплін суспільно-гуманітарного циклу та виховних заходів.

Ключові слова: інтенсифікація, розвиток, соціокультурна складова, освіта, майбутній судноводій, суспільно-гуманітарний, постанова, навчальний план.

Морські навчальні заклади України випускають висококваліфікованих фахівців, які володіють професійними компетентностями та відповідають ряду вимог, висунутих міжнародними конвенціями. Серед них здатність до інтелектуального, культурного, професійного саморозвитку; вміння працювати у колективі, керувати людьми та виконувати доручення; застосування теоретичних знань на практиці; піклування про морське довкілля. Професійна освіта майбутніх судноводіїв окрім реалізації вищезазначених завдань включає ще й соціокультурну складову – «змістовну компоненту їх професійної освіти, що поєднує знання, вміння та навички, які допомагають ефективно здійснювати професійну діяльність з урахуванням суспільних, мисленнєвих, соціальних, культурних, ціннісних факторів та вести ефективну діяльність у полікультурному середовищі» [1, с. 94]. Оскільки названа складова залежить від суспільного фактору, у різні історичні періоди вона мала різні характеристики.

Дослідженням морської освіти займалось багато вітчизняних науковців, зокрема С. Волошинов, В. Золотовська, В. Кудрявцева, А. Ляшкевич, І. Рябуха, В. Смелікова, А. Солодовник, В. Чернявський. Великий внесок у дослідження гуманітарної освіти та соціокультурної компетентності морських фахівців зробили М. Бабишена, Н. Бобришева, С. Козак, Л. Ліпшиць, О. Фролова. Проте більшість доробків не демонструють соціокультурну складову освіти у історичній ретроспективі.

Метою статті є дослідження інтенсифікації розвитку соціокультурної складової освіти майбутніх судноводіїв у 1975-1990 роки.

1975-1990 рр. – позначені підвищенням якості підготовки спеціалістів, оновленням змісту, форм та методів навчання. Соціокультурна складова освіти перш за все реалізується через вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін. Щоб охарактеризувати її інтенсифікацію протягом обраного хронологічного відрізка, вважаємо необхідним звернутися до нормативних документів, які обумовили її трансформації. Оскільки більшість морських навчальних закладів того часу представляли ланку середньої спеціальної освіти, вважаємо актуальним аналіз документів, спрямованих на покращення їхньої роботи.

На реформування освітньої галузі у цей період мала вплив постанова № 656 «Про заходи щодо подальшого удосконалення керівництва середніми спеціальними навчальними закладами та підвищення якості підготовки спеціалістів з середньою спеціальною освітою» від 22.08.1974 р., активна реалізація якої планувалась у 1975-1977 рр. Центральний комітет КППС та Рада Міністрів СРСР постановили:

– підвищити відповідальність за стан викладання суспільних дисциплін, ідейно-виховну роботу серед тих, хто навчається, формування в них комуністичних переконань, високих моральних якостей, за підготовку всебічно розвинених спеціалістів;

– забезпечити розвиток та закріплення навчально-матеріальної бази середніх спеціальних навчальних закладів;

– вжити заходів щодо створення стабільних високоякісних підручників, методичних матеріалів;

– забезпечити подальше вдосконалення змісту, форм та методів роботи профспілкових організацій з комуністичного виховання майбутніх спеціалістів, активніше розвивати в них навички суспільно-політичної праці, забезпечити їхню участь у культурно-масовій та спортивній роботі тощо;

– забезпечити середні спеціальні навчальні заклади історико-революційними, хронікально-документальними, навчальними кінопосібниками, проводити патріотичне, інтернаціональне, моральне, естетичне виховання [7, с. 455-461].

Отже, втілення вищезгаданої постанови стимулювало розвиток соціокультурної складової освіти шляхом підвищення значення суспільних дисциплін та якості їх викладання, а також забезпеченням низки виховних заходів. Нові навчальні плани пропонували вивчення суспільних дисциплін майже до закінчення навчання, останній екзамен з суспільствознавства був на 7 семестрі, збільшувалась кількість годин. Це певним чином мало вплинути на теоретичну та практичну підготовку спеціалістів [10, с. 71].

Освіта майбутніх судноводіїв у 1975-1990 роки регулювалась не тільки державними законодавчими та нормативними актами, але й стандартами Міжнародної морської організації. International Maritime Organization (ІМО) – Міжнародна морська організація – є спеціалізованою установою ООН, її робота спрямована на прийняття норм по забезпеченню безпеки на морі та запобіганню забруднення морського довкілля. Утворена у 1948 р., ІМО відповідальна за розробку та впровадження міжнародних конвенцій та документів задля забезпечення морської безпеки.

Як зазначає В. Золотовська, профільна морська освіта в 70 роках ХХ ст. була організована відповідно до Міжнародної конвенції «Про підготовку, дипломування та несення вахти 1978 року з поправками» [5]. Положення конвенції докладно характеризують стандарти щодо дипломів, їх змісту, форми підтвердження, контролю та перевірки мінімальних вимог для дипломування спеціалістів та по підтриманню і вдосконаленню їхніх знань і навичок. Окрім вимог до знань стосовно дисциплін технічного циклу, у ПДНВ окреслено й ті, що відображають соціокультурну складову освіти морських фахівців: володіння англійською мовою в письмовій та усній формі, розуміння повідомлень англійською мовою стосовно безпеки судна та його експлуатації, виконання власних обов'язків представника командного складу екіпажу різними мовами [6, с. 58].

Наказ Міністра вищої та середньої спеціальної освіти № 5 від 06.01.1975 р. «Про подальше покращення викладання суспільних дисциплін та політико-виховну роботу у середніх навчальних закладах» [4, с. 36] засвідчує увагу до соціокультурної складової освіти, його покладено в основу ідейно-політичної та методичної роботи викладачів. У жовтні 1975 р. на засіданні циклової методичної комісії суспільно-історичних дисциплін та російської літератури і російської мови викладачі були ознайомлені з інформаційним листом Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти УРСР «Викладання суспільних дисциплін у середніх спеціальних закладах», який спонукав їх проводити заняття на високому ідейному та науковому рівні, серйозному відношенні до написання методичних розробок, широкій організації позакласної роботи [там само, с. 47].

На засіданні педагогічної ради Херсонського морського коледжу обговорювалась роль суспільних дисциплін у формуванні комуністичного світогляду відповідно до наказу 06.01.1975 р, що, як зазначили викладачі, було одним з найважливіших завдань. Акцентовано увагу на тому, що суспільні дисципліни поєднані, наприклад, вивчення політекономії відбувається на базі суспільствознавства. Відзначено, що якість успішності за 1975-1976 навчальному році склала 83 %. [10, с. 59-31].

Аналіз навчальних планів Херсонського морехідного училища імені лейтенанта Шмідта у 1972-1973 навчальному році та 1977-1978 навчальному році засвідчує, що навчальний процес, відбувався за тими циклами дисциплін, що й раніше: загальноосвітнім, загальнотехнічним, спеціальним, який містив загально-спеціальні та профільюючі предмети. У таблиці 1 представлено фрагменти названих навчальних планів з дисциплінами, що реалізують соціокультурну складову освіти. Як бачимо, дисципліни відрізняються, оскільки план на 1972-1973 навчальному році. розроблено для техніків-судноводіїв на базі середньої загальноосвітньої школи (10-11 кл), а для 1977-1978 навчальному році на базі восьмирічної загальноосвітньої школи. Проте у 1977-1978 навчальному році кількість суспільно-гуманітарних дисциплін та годин на їх вивчення більша, що свідчить про реалізацію завдань відповідно до вищезгаданих нормативних документів.

Таблиця 1

**Фрагменти навчальних планів Херсонського морехідного училища
для спеціальності «технік-судноводій»**

№	Назва предмета 1972-1973	К-ть годин	Назва предмета 1977-1978	К-ть годин
1	Політична економія	90	Історія	168
2	Англійська мова	285	Суспільствознавство	72
3			Література та російська мова	204
4			Англійська мова	356
<i>Факультативні предмети</i>				
1	Англійська мова	113		
2	Суспільно-політична робота на суднах ММФ	36		

Джерела: [14; 15].

Розглянемо більш докладно форми, методи та засоби, що були актуальними у досліджуваній період. У 1976-1977 навчальному році Херсонське морехідне училище було забезпечене новими навчальними планами з усіх спеціальностей та програмами з усіх дисциплін. Навчально-методична та навчально-виховна робота проводилась у відповідності з планом, розробленим на навчальний рік. Обов'язковою умовою було врахування діючих нормативно-правових актів, наприклад, для реалізації постанови № 656 від 22.08.1974 було розроблено п'ятирічний план розвитку училища. Серед курсантів застосовувались такі форми навчання як практичні заняття, лекції, конференції, семінари, виробнича практика, дипломний проєкт. Форми ідейно-політичної роботи та виховання були представлені предметними гуртками, створенням стінгазет, бесідами, ленінськими заліками, тематичними вечорами, зустрічами з ветеранами праці, Великої Вітчизняної війни та революції, ритуалами посвяти в курсанти, воїнським та патріотичним виховання тощо. В училищі було розроблено Положення про соціалістичне змагання між групами, ротами шляхом прийняття соціалістичних зобов'язань, результати виконання яких доводились до колективу. Проводились заходи з прищеплення курсантам навичок організаторської та суспільно-корисної праці [10, с. 44]. Щодо засобів навчання, у акті перевірки училища зазначалось, що «заняття з курсантами проводяться, в основному, методично правильно, застосовуються сучасні технічні засоби навчання та програмований контроль знань учнів, а також різноманітні наочні засоби: тренажери, електрифіковані схеми та стенди, лічильні машини, таблиці, креслення і т.ін., частина з яких виготовлена силами курсантів, лаборантів та викладачів у технічних гуртках технічної творчості. Серед недоліків, як показала перевірка, невиконання корекції навчальних програм та їх недостатнє обговорення. Зауваження отримала комісія англійської мови за нерегулярну організацію гуртка з англійської мови, слабку участь викладачів у роботі міського методичного об'єднання та багато помилок у стінгазеті [там само, с. 43].

Аналізуючи протоколи засідань циклових методичних комісій Херсонського морехідного училища імені лейтенанта Шмідта [2, 3, 4], підсумуємо, що викладачі постійно обговорювали видані нормативні документи, накази, постанови, інструктивні листи тощо та планували втілення їхніх засад у навчальному процесі, який регулювався владою; надзвичайно важливим для викладачів було підвищення ідейно-теоретичного рівня та ділової кваліфікації, вивчення праць класиків марксизму-ленінізму з питань комуністичного виховання.

Розглянемо більш докладно суспільні дисципліни та вимоги до їх викладання. За допомогою цих наук формувалась людина з глибокими комуністичними переконаннями, вони виступали певною ідейно-теоретичною зброєю, тому важливо були усунути складнощі на шляху до формування спеціаліста з глибокими особистими переконаннями.

Серед недоліків у викладанні суспільних дисциплін у 1976-1977 навчальному році були названі наступні: метод питання-відповідь не розвиває творчого мислення та прагнення пізнавати та широко вивчати твори класиків марксизму-ленінізму; відсутнє чітке планування часу на проведення контрольного опитування та не завжди аналізуються відповіді курсантів; деякі питання у екзаменаційних білетах ставляться нечітко; формальний характер взаємовідвіданих уроків, немає необхідної вимогливості в оцінюванні один одного; в індивідуальних планах відсутня система заходів з самостійної роботи; недостатньо на засіданнях циклової комісії обговорюються теоретичні питання; не організований методичний семінар; недбало оформлюється документація на циклі, все пишеться від руки, не всі документи, фіксуючі роботу є в документації [10, с. 70-71].

Серед головних завдань, поставлених перед викладачами суспільних дисциплін: підвищення ефективності у якості навчального процесу; вдосконалення системи марксистсько-ленінської освіти самих викладачів; вироблення у курсантів в процесі навчання активних життєвих позицій; вироблення у курсантів потреби поповнювати власні знання самостійно [там само, с. 71].

Оскільки ідеологічна робота була надзвичайно важливою у радянському суспільстві, 26 квітня 1979 р. вийшла постанова ЦК КПРС «Про подальше покращення ідеологічної, політико-виховної роботи» у якій зазначено, що в країні створено потужний інформаційно-пропагандистський апарат, проте, щоб побороти певні недоліки, серед яких тенденції обходити не вирішені проблеми та замовчувати труднощі, що існують у реальному житті, ЦК КПРС створив постанову з конкретними заходами щодо покращення політико-виховної роботи, підвищення її якості та вдосконалення форм і методів. Постанова ставила завдання проведення усної політичної агітації, лекційної пропаганди, подальшого розвитку самодіяльної художньої творчості, покращення культурного обслуговування сільського населення. Стосовно освітньої галузі зазначалось що «значно більш живою, конкретною, цікавою та переконливою повинна стати ідейно-виховна робота з молоддю на заводах, ... у навчальних закладах...» [8, с. 333-336]. Тому ЦК КПРС постановив завдання для Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР досягти органічної єдності навчального та виховного процесів, формування у тих, хто навчається, наукового світогляду, високих морально-політичних якостей та працьовитості. Розробити у 1979-1980 рр. комплексні програми комуністичного виховання учнівської та студентської молоді на весь період навчання. Вжити заходів для подальшого розвитку позакласної роботи, технічної та художньої творчості, фізкультури та спорту. Ще одним важливим завданням було створення творів літератури та мистецтва, які б відображали героїзм радянського народу та були протидією ідейним противникам [8, с. 345-346]. Як засвідчують архівні джерела Херсонського морехідного училища імені лейтенанта Шмідта, соціокультурний компонент освіти повністю відповідав поставленим вимогам [2; 3].

Наступний етап інтенсифікації соціокультурної складової освіти майбутніх судноводіїв зумовлений постановою ЦК КПРС від 12 квітня 1984 р. «Про подальше удосконалення загальної середньої освіти молоді та покращення умов роботи загальноосвітньої школи» [9, с. 537-548] Реформа загальноосвітньої та професійної школи ставила такі завдання: підвищення якості освіти та виховання шляхом покращення морального виховання, естетичного та фізичного розвитку, вдосконалення навчальних планів та програм, підручників та посібників; посилення практичної направленості викладання; посилення відповідальності тих, хто навчається, на основі розвитку самоуправління в учнівських колективах; укріплення матеріально-технічної бази; вдосконалення структури загальноосвітньої та професійної школи [там само, с. 513-516].

У представлених планах за 1982-1983 навчальному році та 1984-1985 навчальному році назви циклів дисциплін було змінено на соціально-економічний, загальноосвітній, загальнотехнічний та спеціальний, що поділявся на загальноспеціальні та профілюючі предмети. До соціально-економічних входили історія, суспільствознавство, радянське право та економічна та соціальна географія країн світу [12, с. 1]. Література, яка представляє соціокультурні аспекти освіти належала до загальноосвітнього циклу, а англійська мова – до загальноспеціальних предметів спеціального циклу. У 1982-1983 навчальному році серед факультативних предметів вивчались основи марксистсько-ленінської етики та естетики [11, с. 1]. Констатуємо, що кількість годин на вивчення названих дисциплін змінилась незначною мірою, але у 1984-1985 навчальному році додано 26 годин на вивчення історії. Також у навчальному плані на 1984-1985 навчальному році не представлено факультативних предметів у порівнянні з 1982-1983 навчальному році.

Таблиця 2

**Фрагменти навчальних планів Херсонського морехідного училища
для спеціальності «технік-судноводій»**

№	Назва предмета 1982-1983	К-ть годин	Назва предмета 1984-1985	К-ть годин
1	Історія	192	Історія	218
2	Суспільствознавство	71	Суспільствознавство	70
3	Радянське право	38	Радянське право	36
4	Економічна та соціальна географія країн світу	60	Економічна та соціальна географія країн світу	54
5	Література	210	Література	219
6	Англійська мова	344	Англійська мова	341
<i>Факультативні предмети</i>				
1	Основи марксистсько-ленінської етики та естетики	38		
2	Російська мова	90		
3	Англійська мова	46		

Джерела: [11; 12].

У зв'язку з введенням предмета «Основи інформатики та обчислювальної техніки» навчальний план спеціальності «Морське судноводіння», затверджений Мінвузом СРСР 3 липня 1984 р. зазнав змін. Кількість годин на вивчення літератури зменшили до 192 годин. також скоротили час на вивчення математики, фізики, хімії та основ технічної механіки, за рахунок чого виділили 90 годин на основи інформатики та обчислювальної техніки [13].

Подальші зміни перебудови освітньої галузі, а відповідно навчальних планів та програм, введення великої кількості суспільно-гуманітарних дисциплін без ідейно-політичного забарвлення, пов'язані з проголошенням незалежності України.

Висновки. Отже, у ході дослідження нормативно-правової бази та архівних джерел періоду 1975-1990 рр. нами встановлено, що інтенсифікація розвитку соціокультурної складової освіти майбутніх судноводіїв обумовлена потребою тогочасного суспільства та політичної верхівки у формуванні громадянина з високими принципами комуністичної моралі. Навчальні програми, плани, сценарії виховних заходів укладались на підставі наказів, постанов, інструктивних листів уряду та КПРС. Втілення їхніх ідейно-політичних задумів відбувалось у освіті шляхом змін у вимогах до дисциплін суспільно-гуманітарного циклу та виховних заходів. Отже, інтенсифікація розвитку соціокультурної складової освіти майбутніх судноводіїв викликана реалізацією ідеологічного імперативу, окресленого у проаналізованих нормативних документах.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у обґрунтуванні періодизації розвитку соціокультурної складової освіти майбутніх судноводіїв.

Використана література:

1. Вербій І. В. Визначення поняття «соціокультурна складова освіти майбутніх судноводіїв». *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон, 2018. Вип. 38. С. 89-95.
2. Журнал комиссии общественных дисциплин 1981-1982 гг. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-472. Оп. 4. Спр. 391. 80 арк.
3. Журнал предметной комиссии общественных дисциплин 1978-1979 гг. ДАХО Ф. Р-472. Оп. 4. Спр. 346. 26 арк.
4. Журнал цикловой методической комиссии общественно-исторических дисциплин и русской литературы и русского языка 10.10.1974-28.06.1976 гг. ДАХО. Ф. Р-472. Оп. 4. Спр. 293. 86 арк.
5. Золотовська В. С. Тенденції вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах морського профілю (70-ті роки ХХ – початок ХХІ століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Нац. пед. ун-т імені В. Гнатюка. Тернопіль, 2019. 263 с.
6. Котова Ю. С. Формирование профессиональных компетенций у курсантов морского вуза средствами иностранного языка. *Вестник Майкопского государственного технологического университета*. Майкоп, 2016. Вып. 1. С. 56–62.
7. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК (1898-1988). Т. 12. 1971-1975. 9-е изд., доп. и испр. Москва : Политиздат, 1986. 573 с.
8. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК (1898-1988). Т. 13. 1976-1980. 9-е изд., доп. и испр. Москва : Политиздат, 1987. 509 с.
9. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК (1898-1988). Т. 14. 1981-1984. 9-е изд., доп. и испр. Москва : Политиздат, 1987. 638 с.
10. Протоколы заседаний педагогического совета 1976-1977 гг. ДАХО. Ф. Р-472. Оп. 4, спр. 309. 160 арк.
11. Учебный план специальности «Морское судоходство», утвержденный Министерством высшего и среднего специального образования СССР, № Д-8-2. Москва, 1982. 2 с.
12. Учебный план специальности «Морское судоходство», утвержденный Министерством высшего и среднего специального образования СССР. Москва, 1984. 2 с.
13. Учебный план специальности «Морское судоходство», утвержденный Министерством высшего и среднего специального образования СССР, № Д-8-22. Москва, 1985. 2 с.
14. Учебный план среднего специального учебного заведения по специальности 1612 «Морское судоходство» (для морского флота), утвержденный Министерством высшего и среднего специального образования СССР, № Д-10-22. Москва, 1972. 2 с.
15. Учебный план среднего специального учебного заведения по специальности 1612 «Морское судоходство» (для морского флота), утвержденный Министерством высшего и среднего специального образования СССР, № М-8-22. Москва, 1977. 2 с.

References:

1. Verbiy, I. V. (2018). Vyznachennia poniattia «sotsiokulturna skladova osvity maibutnix sudnovodiiv» [Definition of the term «socio-cultural component of the education of future navigators»]. *Pedahohichnyi almanakh: zbirnyk naukovykh prats – Pedahohichnyi almanakh: a collection of scientific works, issue 38, 89-95* [in Ukrainian].
2. Zhurnal komissii obschestvennykh disciplin 1981-1982 gg. [Journal of the Commission of Public Disciplines, 1981-1982]. DAKhO (Derzhavnyi arkhiv Khersonskoi oblasti). F. R-472. Op. 4. Spr. 391. 80 ark. [in Russian].
3. Zhurnal predmetnoy komissii obschestvennykh disciplin 1978-1979 gg. [Journal of the Subject Commission of Public Disciplines, 1978-1979]. DAKhO (Derzhavnyi arkhiv Khersonskoi oblasti). F. R-472. Op. 4. Spr. 346. 26 ark. [in Russian].
4. Zhurnal ciklovy metodicheskoy komissii obschestvenno-istoricheskikh disciplin i russkoy literatury i russkogo yazyka 10.10.1974-28.06.1976 gg. [Journal of the cycle methodological commission of social and historical disciplines and Russian literature and Russian 10.10.1974-28.06.1976]. DAKhO (Derzhavnyi arkhiv Khersonskoi oblasti). F. R-472. Op. 4. Spr. 293. 86 ark. [in Russian].
5. Zolotovska, V.S. (2019). Tendentsii vyvchennia inozemnykh mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh morskoho profilu (70-ti roky XX – pochatok XXI stolittia) [Foreign language learning trends in maritime higher education institutions (70's XX – beginning of XXI century)]. *Candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
6. Kotova, Yu. S. (2016). Formirovanie professional'nykh kompetency u kursantov morskogo vuza sredstvami inostrannogo yazyka [Formation of professional competences in cadets of a maritime university by means of a foreign language]. *Vestnik Maykopskogo gosudarstvennogo tehnologicheskogo universiteta – Bulletin of Maykop State Technological University, issue 1, 56–62* [in Russian].
7. Egorov, A.G., Bogolyubov, K.P. (Ed.). (1986). KPSS v rezolyuciayah i resheniyah s'ezdov, konferency i plenumov CK (1898-1988) [CPSU in resolutions and decisions of congresses, conferences and plenums of the Central Committee (1898-1988)]. (Vols. 1 – 15). Moskva: Polytyzdat [in Russian].
8. Egorov, A.G., Bogolyubov, K.P. (Ed.). (1987). KPSS v rezolyuciayah i resheniyah s'ezdov, konferency i plenumov CK (1898-1988) [CPSU in resolutions and decisions of congresses, conferences and plenums of the Central Committee (1898-1988)]. (Vols. 1 – 15). Moskva: Polytyzdat [in Russian].
9. Egorov, A.G., Bogolyubov, K.P. (Ed.). (1987). KPSS v rezolyuciayah i resheniyah s'ezdov, konferency i plenumov CK (1898-1988) [CPSU in resolutions and decisions of congresses, conferences and plenums of the Central Committee (1898-1988)]. (Vols. 1 – 15). Moskva: Polytyzdat [in Russian].
10. Protokoly zasedaniy pedagogicheskogo soveta 1976-1977 gg. [Protocols of the meetings of the Pedagogical Council 1976-1977]. DAKhO (Derzhavnyi arkhiv Khersonskoi oblasti). F. R-472. Op. 4. Spr. 309. 160 ark. [in Russian].
11. Uchebnyy plan special'nosti «Morskoe sudovozhdenie», utverzhdenyy Ministerstvom vysshego i srednego special'nogo obrazovaniya SSSR # D-8-2 [Curriculum of the specialty «Naval Navigation», approved by the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR # D-8-2]. (1982). Moskva. [in Russian].
12. Uchebnyy plan special'nosti «Morskoe sudovozhdenie», utverzhdenyy Ministerstvom vysshego i srednego special'nogo obrazovaniya SSSR [Curriculum of the specialty «Naval Navigation», approved by the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR]. (1984). Moskva. [in Russian].
13. Uchebnyy plan special'nosti «Morskoe sudovozhdenie», utverzhdenyy Ministerstvom vysshego i srednego special'nogo obrazovaniya SSSR # D-8-22 [Curriculum of the specialty «Naval Navigation», approved by the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR # D-8-22]. (1985). Moskva. [in Russian].

14. Uchebnyy plan srednego special'nogo uchebnogo zavedeniya po special'nosti 1612 «Morskoe sudovozhdenie» (dlya morskogo flota), utverzhdenyy Ministerstvom vysshego i srednego special'nogo obrazovaniya SSSR # D-10-22 [The curriculum of the secondary special educational institution in the specialty 1612 «Naval Navigation» (for the navy), approved by the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR # D-10-22]. (1975). Moskva. [in Russian].
15. Uchebnyy plan srednego special'nogo uchebnogo zavedeniya po special'nosti 1612 «Morskoe sudovozhdenie» (dlya morskogo flota), utverzhdenyy Ministerstvom vysshego i srednego special'nogo obrazovaniya SSSR # M-8-22 [The curriculum of the secondary special educational institution in the specialty 1612 «Naval Navigation» (for the navy), approved by the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR # M-8-22]. (1977). Moskva. [in Russian].

Penza I. V. Intensification of the development of socio-cultural component of future navigators' education

The article is devoted to the research of intensification of development of socio-cultural component of future navigators' education (1975-1990). A number of regulatory documents is analyzed, which outline strategies for improving the quality of education. The characteristic features and purpose of reforms in the studied years are described, as well as their impact on the transformation of the socio-cultural component. Requirements for teaching of social and humanitarian disciplines, as such, that realize the socio-cultural component of the education of future navigators, are considered. These include: improving the efficiency and quality of the educational process; improving the system of Marxist-Leninist education of the teachers themselves; developing cadets' in the process of learning active life positions and the need to supplement their own knowledge independently. The materials of the State Archive of Kherson Region were used in the study, namely: curricula, protocols of meetings of cycle commissions, pedagogical council of Kherson Maritime School named after Lieutenant Schmidt.

On the basis of the conducted research, it was concluded that the intensification of the development of socio-cultural component of the education of future navigators in the period 1975-1990 was due to the need of the existing society and the political upper hand in forming a citizen with high principles of communist morality. Curricula, plans, scenarios for educational activities were drafted on the basis of orders, decrees, government letters, and the CPSU. Their ideological and political ideas were embodied in education through changes in the requirements for the disciplines of the social and humanitarian cycle and educational activities.

Key words: intensification, development, socio-cultural component, education, future navigator, social and humanitarian, resolution, curriculum.

УДК 378.011.3-051:373.3

DOI

Пінчук І. О.

ПРАКТИКО ЗОРІЄНТОВАНЕ ІНТЕРАКТИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Описано особливості й основні підходи до створення ефективного практико зорієнтованого інтерактивного освітнього середовища закладу вищої освіти як необхідної умови формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Розрізнено поняття освітнього простору й освітнього середовища, подано авторське трактування дефініції «практико зорієнтоване інтерактивне освітнє середовище». Доведено, що правильно організоване освітнє середовище, орієнтоване на розвиток особистості, є платформою для практичної реалізації культурологічного, системного, синергетичного, аксіологічного, гуманістичного, особистісно-орієнтованого, компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та інтегративного сучасних підходів до організації освітнього процесу. Воно спроможне забезпечити підвищення якості освіти майбутніх учителів початкової школи. У дослідженні зазначено педагогічні умови, що передбачають відбір та імплементацію таких інтерактивних технологій навчання в освітньому середовищі, що забезпечують досягнення студентами необхідного рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності. Обґрунтовано, що створення інтерактивного іншомовного освітнього середовища забезпечує організацію діалогічної взаємодії професорсько-викладацького складу та студентів, що сприяє пошуку творчих інновацій, утвердженню пріоритетів академічної доброчесності, дотримання наукової та педагогічної етики та розуміння себе та оточення. Визначено, що практико зорієнтоване інтерактивне освітнє середовище – це система заходів і впливів на сферу особистісно-професійного зростання, життєдіяльності майбутнього фахівця за допомогою взаємодії інформаційного, пізнавального, психологічного, педагогічного накопичення компонентів іншомовної комунікативної компетентності, що сприяють активному розвитку особистості, формуванню її здатності до іншомовної професійно зорієнтованої комунікації в полікультурному суспільстві.

Ключові слова: освітнє середовище, практико зорієнтоване інтерактивне освітнє середовище, майбутні вчителі початкової школи.

Створення освітнього простору, сприятливого для професійного становлення майбутніх учителів, готових працювати в Новій українській школі, є нагальною потребою часу. На часі раціональне проектування, моделювання зазначеного середовища та наповнення з урахуванням потреб сьогодення, специфіки